

THOMAS BREDSORFF

Ironiens pris

GYLDENDAL

Priset være ramsløget, det billige skidt

Om Thomas Bredsdorff's 'ironi'

holberg.nu

48/2012

Version 1.8 - 05.05.2012¹

---

¹ Version 1.0: 02.05.2012.

Indhold

Priset være ramsløget, det billige skidt.....	2
Om Thomas Bredsdorff's 'ironi'	2
Engang for knap så længe siden.....	4
Se galleriet på forsiden.....	4
De er der hele tiden, historien og historikken.....	4
Ironiens farlighed og ligegyldighed.....	4
Andersen's spinat.....	5
Noma - og de renskurede sten.....	5
Hér i bageriet er kagen flak.....	5
Prisen for Holberg's ironi.....	6
Nærmest en note: Gelsted i naturen.....	6
Dét med småt.....	6
En håndfuld digitale henvisninger.....	7
Jonathan Swift.....	7
Ludvig Holberg.....	7
H. C. Andersen.....	7
Søren Kierkegaard.....	7
Herman Bang.....	7
Villy Sørensen.....	7

Engang for knap så længe siden

Engang for knap så længe siden forvandlede Thomas Bredsdorff sin *Ironiens pris* til ePub; det er sådan jeg har fanget den, 'noteret' i den og endelig arkiveret den.

Denne opsats er gjort med tilsvarende teknik: Først var den noget krads på en *staveplade* mens jeg gjorde ophold et par steder i *det billige skidt*, så blev den bearbejdet derhjemme i *Libre Office*, så blev den eksporteret til ePub (med en *udvidelse* til dette særlige formål!) og så - til sidst - blev den *opsendt* til <http://holberg.nu/ePub/48-Ironi.epub> ... Kan man nå højere som opsats? og når der er brugt så kunstige extremiteter?

By the way, *stavepladen*ⁱⁱ giver 'gratis' dette 'klip' (fra *Oxford Dictionary*): *irony is 'the expression of one's meaning by using language that normally signifies the opposite, typically for humorous or emphatic effect'*.

Se galleriet på forsiden

Sé Per Marquard Otzen's forsidebillede - for dér er de, bogens helte ... og *anti*-helte: Sørensen, så Andersen og Bang, og bagest - men stadig blandt de første - Holberg - og så til sidst hélt i baggrunden Kierkegaard der spidder, *søger* at spidde, Sokrates der dog *havde* været i skarntyderne dén dag og som derfor ikke burde kunne stille flere spørgsmålⁱⁱⁱ.

Billedet mere end antyder at de alle levede i samme Verden, men selv sagt ikke *samtidig*. Sokrates kendte intet til sin stikkende beundrer, Holberg hverken til dig eller mig ... og heller ikke til Bredsdorff der dog har tålt hans sag i det oplyste demokratis tidsalder.

De er der hele tiden, historien og historikken

Historiens gang er tydeligt skitseret og vendt i den prisværdige bog - ikke mindst i den konstruktive finale hvor Bredsdorff letfodet springer over *tilværelsens tomhed* og erindrer os om at de alle sammen - selv de mest ironiske ironikere - har spillet på at der *var* en virkelighed udenom ... hvor man må lære børn at vente på grønt og ikke at lyve: *Der kom en Soldat marcherende henad Landeveien: een, to! een, to! Saa mødte han en gammel Hex.*

Nej, man må ikke lyve, man må gerne finde på - og du, du har vist en god fantasi? sagde min alderstegne Bedstemor oppe ved vinduet. Senere *gav* hun Herman Bang der skulle have friske handsker for bedre at kunne håndtere Virkeligheden.

Jeg har hende mistænkt for at have købt briller samme sted som Billeskov² der engang lovede mig ikke - *aldrig* - at glemme mig.

Ironiens farlighed og ligegyldighed

Ironien var *oprindelig* at sige ét på *linierne* og så - måske nærmest for *sjov* - det stik *modsatte* ... mellem dem.

Og det er vel akkurat dét - at en bestemt formulering på én og samme tid kan rumme sig selv og sin egen modsætning - der kan gøre ironien så spændstig, en smule *farlig* og så temmelig fascinerende?

Derfor ligger det også lige for at ironien den ene dag har kunnet være de magtesløses måde at erobre sig et mentalt overskud - og *den næste* har kunnet være magthavernes måde at tryne de magtesløse på ... hvis det ellers var nødvendigt.

Osse dengang for længe siden kunne der være krig mellem mennesker, og ironien kunne så være krigen *foregrebet* - eller *ført videre* - med andre midler.

Undertiden har man kunnet fremme forståelsen ved at gøre det vante fremmed for én ...

---

2 F.J. Billeskov Jansen disputerede på Holberg, men kendte også sin Kierkegaard ud og ind. Der står et sted at han var en tidligt modnet strukturalist. ... Men som formidler blev han *rigtig* god som gammel.

Undertiden er der imidlertid gået elaboratur i '*tingene*' ... og så har man kunnet se eksempler på finere og finere kunst ... der til sidst kunne blive så fin at *Borte* tog den.

Nogen kunne stadig sé den, nogle måtte nøjes med at *sige* at de kunne.

Andersen's spinat

Den gode Andersen, for ham kunne det være der bankede på, var mester for denne bestemmelse af hvad ironi kunne være på *hans* tid - og Bredsdorff har draget stor nytte af den:

Alt hvad der var Godt og Smukt svandt der sammen til næsten Ingenting, men hvad der ikke duede og tog sig ilde ud, det traadte ret frem og blev endnu værre. De deiligste Landskaber saae ud deri som kogt Spinat, og de bedste Mennesker bleve ækle eller stode paa Hovedet uden Mave, Ansigterne bleve saa fordreiede, at de vare ikke til at kjende, og havde man en Fregne, saa kunde man være saa vis paa, at den løb ud over Næse og Mund^{iv}.

Andersen var en stor ironiker og én der undertiden havde noget i klemme. Men i *Sneedronningen* - som citatet er fra - ender det dog på en højst naturlig måde, og dét må vi have med som det ægte citat det er:

Kay og Gerda saae hinanden ind i Øiet, og de forstode paa eengang den gamle Psalme [...]. Der sad de begge to Voxne og dog Børn, Børn i Hjertet, og det var Sommer, den varme, velsignede Sommer.

Noma - og de renskurede sten

I disse tider siges det tit at *noget* er godt når det er *autentisk*.

Og det siges at *noget er godt* ikke kun når vi får serveret den ægte 'vare' direkte fra naturen, men i *højere* grad når vi får den meget *gennearbejdede* 'vare' på bordet, den meget *enkle* 'vare' hvor alle krummelurer er skåret af - og hvor vi er blevet ført tilbage til den oprindelige *nordiske* natur^v.

Er der plads til ironi her? For slet ikke at tale om selvironi?

Se evt <http://noma.dk>

Hér i bageriet er kagen flak

Ironiens pris er en meget glimrende bog, ikke for hvem som helst, men for dem der er rigtig *glade* for litteratur og litteraturhistorie ... og som nyder at se hesten gumle i stalden.

Ironiens pris handler ikke om finere eller ægte retorik, ikke om heste, sko, bremses eller det modsatte. Virkeligheden *findes* i *Ironiens pris*, men mest på frastand og anskuet gennem litteraturen.

Alle ting er som de skal være i *Ironiens pris*. Der er eksempler og anekdoter, der er klarhed og overblik, der er luft til eftertanke³.

Valget af ironien som tema har vist sig - i Bredsdorff's hænder - at være et produktivt tema med mange oplevelsesmæssige muligheder.

Og man sér, næsten som en tilståelsessag, at noget af det sværeste er at gå sokratisk til værks både som lærer og - ikke mindst - som forfatter.

Måske ligger det i at sokratisk pædagogik må være en dialogisk sag - hvor begge parter spiller med åben pande og med friske og rene kort. Hvad der er mere end svært når den gode lærer kender det rigtige svar.

Bogen handler ikke kun om litteraturens inderste, også om dens samfundsmæssige rolle, for nok er der litteratur der svirrer om sig selv - og som spiller på at man *kan* sin litteraturhistorie - men der er dog osse litteratur der handler om dét der ligger udenfor ... selv om der måtte stå noget andet på papiret.

---

3 Og *apparatet* - noter og henvisninger - er (efter en vis Churchill) *second to none*.

Og dét ikke kun litteratur der vil realisere et *program*, også litteratur der ikke vil et sådant præcist program, men som - i praksis - vil demonstrere hvad Virkeligheden osse er ... til forskel fra dét som vi *alle* véd og som vi sagtens kan sé selv.

Der er ét sted hvor en forfatter har villet noget specifikt og som jeg vil opholde mig en smule ved, for det er Holberg det drejer sig om.

Prisen for Holberg's ironi

Holberg var en fremsynet forfatter; han så et par ting andre ikke så ... lad så være at han også overså nogle ting som andre *så*, i det mindste ikke så mange år efter.

Holberg *så* at kvinderne ikke bare indtog en *naturlig* plads i det samlede *billede*, men at vi - de andre, mændene, samfundet - udnyttede dem ved *ikke* at gøre brug af deres evner ... af deres potentiale.

Netop dét - *af deres potentiale* ... for Holberg skrev at det nok kunne være at tidens kvinder ikke kunne dét som mænd kunne, men at de ville vokse med opgaven hvis de *fik* den.

Så langt synes jeg at Bredsdorff har ret ... men når han siger, når han *måske* siger, at man ikke fulgte Holberg's synspunkt fordi han udtrykte sig *humoristisk*, så hælder jeg til at han tager fejl.

Måske forholdt det sig sådan at Holberg - i denne henseende - var *langt* forud for sin tid og at samfundet slet ikke, materielt og bevidsthedsmæssigt, var parat til at realisere hans synspunkt.

Historiens gang synes at vise at der skal en del til før *man* materielt og bevidsthedsmæssigt kan sætte sig ud over dét som *man* har lært sig som *common sense* gennem mange hundrede, måske tusinde år?

Holberg skrev at man ikke burde undervurdere kvinderne ... - men mon ikke han inderst inde vidste at ting tager tid og at elementære '*ting*' sagtens kan tage meget *lang* tid?^{vi}

For det andet - må man tilføje - er magt ikke altid noget man kan *få*, men noget man selv må *tage*.

Holberg brugte mange gange komik og ironi for at *sukre* pillen, det er sandt - men egentlig synes jeg (Bredsdorff siger *næsten* det samme et sted) at Holberg i *dette* spørgsmål brugte en bred vifte af litterære midler for at trænge igennem med sit synspunkt.

Dét kan man tolke forskelligt; jeg gør det med min formodning om at den brede vifte og den store energi viste at opgaven var overmåde vanskelig, måske endda umulig i første del af 1700-tallet snarere end at Holberg - undertiden - korrumpere sit eget synspunkt.

Nærmest en note: Gelsted i naturen

Undervejs i skriveriet opdagede jeg hvor *det billige skidt* stammede fra; det var ikke Poul Henningsen der var ophavsmand, men Otto Gelsted, der både kunne være blid og voldsom, ironisk forfatter og naturpoët. Sé hans *Reklameskibet* og sé digtet *Sommerøen* fra samlingen *Under Uvejret* [1934]:

Jeg kommer igen til min Sommerø
Til Naturen, det billige Skidt
og Aspen suser mig mørkt i Møde
og Blitfuglen fløjter: blit, blit!

Biografi over Gelsted, se fx Dansk Biografisk Leksikon (3. udg.) på:
<http://www.denstoredanske.dk/index.php?sideId=289964>

Dét med småt

Mange af Bredsdorff's eksempler kan man finde på elektronisk vis. De engelsksprogede forfattere ikke mindst (Jonathan Swift og Laurence Sterne) - nemlig på den formidable <http://www.gutenberg.org/catalog/>

men også flere af de danske lader sig finde: Forskelligt af Holberg og Andersen's eventyr.

Og dén der vil have Kierkegaard's skrifter som ePub kan nemt lave dem ved at klippe-klistre til *Libre Office* og dérfra eksportere til ePub-formatet. Det går kun galt i nogle af de græske bogstaver og ... under visse forhold ... i nogle af noterne.

Har man 'tingene' elektronisk hér eller dér, så kan man gå på opdagelse ... søge på kryds og tværs og forsøge sig med nye vinkler og sammenhænge.

En håndfuld digitale henvisninger

Jonathan Swift

A modest Proposal [1729]: <http://www.gutenberg.org/ebooks/1080.epub.noimages>

Ludvig Holberg

Holberg's Heltinder [historierne om *Zenobia* og *Catharina Alexiewna* i: *Heltehistorier*]: http://holberg.nu/ePub/34-Holbergs_heltinder.epub

Epistel 151: 'Min Bolig' [1748]: [H-Epistel-151.epub](http://holberg.nu/ePub/151-Epistel-151.epub)

Holberg Ordbog: Ironi: <http://holbergordbog.dk/ordbog?query=Ironie>

H. C. Andersen

Fodreise fra Holmens Canal, se afsnittet om Andersen på ADL.dk:

http://adl.dk/adl_pub/forfatter/e_forfatter/e_forfatter.xsql?ff_id=22&nnoc=adl_pub

Bagest i *Fodreise* har man optrykt Johan de Mylius' portræt af Andersen og hans ironiske debutværk.

Eventyr i ePub-format, se oversigt på: http://da.wikipedia.org/wiki/Det_er_ganske_vist!

Søren Kierkegaard

<http://sks.dk/forside/indhold.asp>, her kan man finde

Om Begrebet Ironi, Enten-Eller, Øieblikket # 7

og alt det andet.

Herman Bang

Romanerne *Tine* og *Stuk*, se afsnittet om Bang på ADL.dk:

http://adl.dk/adl_pub/forfatter/e_forfatter/e_forfatter.xsql?ff_id=1&nnoc=adl_pub

Villy Sørensen

<http://www.villysoerensen.dk/>

* * *

Denne ePub's adresse:

<http://holberg.nu/ePub/48-Ironi.epub>

- i *Udvidelsen* fandtes endnu kun i *beta*, men den var nem at arbejde med.
- ii *Stavepladen* er en eBogs-læser, en *Sony Reader PRS-T1*, som man kan gøre notater i med en *stylus - tap-tap-tap* - og som man kan gå videre med på et tastatur. Denne, PC'en og internetopkoblingen er ikke ganske gratis, men dét er *Libre Office*-kontorpakken og den omtalte *udvidelse*. ... Der var for resten engang - det var i amternes tid - hvor brugen af staveplader i specialpædagogikken blev heftigt diskuteret. Blev der kommunikeret med rene ord ... som det blev hævdet ... eller var det noget andet der skete?
- iii Holberg skrev en *Heltehistorie* om Sokrates, herom en anden gang.
- iv Efter ADL's gengivelse af *Nye Eventyr* I: 2 1845.
- v Noma er ikke racistisk. Når det nordiske fremhæves som det grundlæggende og dét man vil byde på, er det fordi det er i Norden Noma bor.
- vi Omvæltningerne på landbrugsområdet der førte til udskiftninger, omflytninger, kraftigere overgang til pengeøkonomi, etablering af andelsforetagender, politisk organisering osv - alt dét tog tid, men undertiden skete udviklingen springvist.